

FANTOLY ZSANETT*

A hatékony védelemhez való jog az Amerikai Egyesült Államok büntető igazságszolgáltatásában

I. Bevezetés

A 2018. július 1. napjától hatályos 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról [a továbbiakban: Be.] bevezette a terhelt *hatékony* védelemhez való jogát. Jelen tanulmány az amerikai (szövetségi) büntetőeljárásokban a hatékony védelem követelménye kapcsán érvényesített elvek mentén keres megoldást a védelem hatékonyságával összefüggésben hazánkban is esetlegesen felmerülő vitás kérdésekre.

1. A védelemhez való jog fejlődéstörténete az Amerikai Egyesült Államokban

Az USA Alkotmányának hatodik kiegészítése rendelkezik arról, hogy „Minden büntető-eljárásban a vádlottat megilleti a jog, hogy [...] védő segítségét vegye igénybe.”¹ Az USA tizennegyedik alkotmány-kiegészítésében rögzített tisztességes/törvényes eljárás-hoz való jogból levezethető kötelezettség az államok felé, hogy biztosítsák a terhelt számára a meghatalmazott védő igénybevételének lehetőségét.² Egyes források szerint a szövetségi büntetőeljárások 80%-ában nincs lehetősége a terheltnek saját anyagi forrásai alapján védőt meghatalmazni, és ez az arány hasonlóan becsülhető az állami büntetőeljárások esetében is.³

A védőhöz való jog problematikája a *Powell v. Alabama* ügyben⁴ (1932) jelent meg először a Legfelsőbb Bíróság precedensei között, még 1932-ben. Hosszas esküdtszéki tárgyalást követően nyolc afrikai-amerikai terheltre – akik életkora 12 és 19 év közötti volt – szabott ki halálbüntetést a bíróság. A terheltek fellebbezésüket arra alapozták, hogy

---

* egyetemi docens, SZTE Állam- és Jogtudományi Kar, Büntügyi Tudományok Intézete

¹ The Constitution United States of America. www.govinfo.gov 1615. p. [Letöltés ideje: 2021. május 24.]

² The Constitution United States of America. www.govinfo.gov 1825. p. [Letöltés ideje: 2021. május 24.]

³ ANDREW D. LEIPOLD: *Criminal Procedure: Adjudication*. Foundation Press. St. Paul, 2017. 14. p.; RICHARD KLEIN: *The Role of Defence Counsel Ensuring a Fair Justice System*. www.nacdl.org/Article/June2012/theRoleofDefenceCounselEnsuringaFairJusticeSystem [Letöltés ideje: 2021. június 27.]

⁴ 287 U.S. (1932).

sérült a tizennegyedik alkotmány-kiegészítésben foglalt tisztességes eljáráshoz való joguk. A Legfelsőbb Bíróság osztotta a terheltek álláspontját és kimondta, hogy a halálbüntetéssel (is) büntethető bűncselekmények esetén a terheltek írástudatlansága, gyengeelméjűsége, szellemi és mentális kapacitásának alacsony szintje indokoltá teszi, hogy védő nélkül ne kerüljön sor a büntetőjogi felelősség kérdésében való döntéshozatalra.⁵ A hatodik alkotmány-kiegészítésben foglalt védelem jogára a *Johnson v. Zerbst* ügyben⁶ (1938) hivatkozott a Legfelsőbb Bíróság, amikor már nem csupán a tisztességes eljárás részjogosítványaként tekintett a *szövetségi bűncselekmények (felony)* miatt indult eljárásokban a hatékony védelem jogára, amennyiben a terhelt anyagi lehetőségei nem teszik lehetővé számára a meghatalmazott védő megbízását. Pár évvel később azonban a *Betts v. Brady* ügyben⁷ (1942) szintén a tizennegyedik alkotmány-kiegészítésre alapozta az álláspontját a Legfelsőbb Bíróság amikor kimondta, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog nem minden esetben sérül automatikusan, ha az anyagilag rászoruló terhelt érdekében nem jár el védő az állami büntetőeljárások során.⁸

Ezen, vagyis az állami büntetőeljárásokban való védői képviselő problémájának megítélésén változtatott gyökeresen a *Gideon v. Wainwright* ügyben⁹ (1963) hozott döntés, amely szintén a vonatkozó esetjog mérföld-kövét jelenti. A hatodik alkotmány-kiegészítésből levezetve a Legfelsőbb Bíróság az államok felé állapított meg kötelezettséget arra, hogy nagyobb tárgyi súlyú bűncselekmények esetén biztosítsák a hatékony védelem jogát az anyagilag korlátozott, szegény sorsú terheltek számára, azaz ezek a személyek ne csupán szövetségi bűncselekmények elkövetése esetén kapják meg az ingyenes védői segítséget. A *Gideon*-ügy áttörést jelentett az 1960-as években, hiszen azt megelőzően már az is jelentős előrelépést jelentett, hogy a Legfelsőbb Bíróság arra az álláspontra helyezkedett: ha egy állam jogorvoslatot enged a vádlott számára a bűnösséget megállapító ítélet ellen, az nem köthető ahhoz a feltételhez, hogy a vádlott képes legyen a fellebbezés előkészítéséhez és benyújtásához szükséges fellebbezési költségek megfizetésére. Ez a fajta anyagi megszorítás ugyanis sérti a tisztességes eljárás és az egyenlő bánásmód követelményét.¹⁰ A *Griffin v. Illinois* ügyben (1956) került először kinyilvánításra, hogy anyagi helyzetre, vallási- vagy faji hovatartozásra, illetve bőrszínre tekintet nélkül, mindenki egyenlő a büntetőügyekben eljáró bíróságok előtt („Griffith-precedens jogegyenlőségi elve”).¹¹

A kirendelt védőhöz való jognak az *elsőfokú ítélet elleni fellebbezés benyújtása*, illetve a másodfokú eljárásban való részvétele tekintetében a *Douglas v. California* ügy¹² (1963) hozott áttörést. A Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy minden állam köteles biztosítani a vádlott részére a védőt, amennyiben az adott államban a fellebbezés biztosított.

⁵ JEROLD H. ISRAEL – WAYNE R. LAFAYE: *Criminal Procedure Constitutional Limitations in a Nutshell*. 8th Edition. West Academic Publishing. St. Paul, 2006. 349–350 pp.

⁶ 304 U.S. 458 (1938).

⁷ 316 U.S. 455 (1942).

⁸ ISRAEL – LAFAYE 2006, 350. p.

⁹ 372 U.S. 335 (1963) Részletesen lásd: DAVID COLE: *Gideon v. Wainwright and Strickland v. Washington: Broken Promises*. In: Carol S. Steiker (ed.): *Criminal Procedure Stories*. Foundation Press. New York, 2006. 101–129. pp.

¹⁰ LEIPOLD 2017, 15. p.

¹¹ 351 U.S. 12 (1956).

¹² 372 U.S. 353 (1963).

Ha az adott államban a jogorvoslat benyújtására lehetőség van, az a szegény és a gazdag vádlottat egyaránt megilleti, így – amennyiben a terhelt anyagi korlátaira tekintettel akadályozott a jog gyakorlásában – az állam viseli a kirendelt védő munkadíját és költségeit. Ez a jogosultság azonban nem a hatodik alkotmány-kiegészítésből ered, hiszen ilyen esetekben a vád tárgyában már történt érdemi döntés, megszületett az ügydöntő határozat, hanem a tisztességes eljárás követelményét deklaráló tizennegyedik alkotmány-kiegészítésből. A *Ross v. Moffit* ügyben¹³ (1974) viszont arra az álláspontra jutott a Legfelsőbb Bíróság, hogy a kirendelt védőhöz való jog már nem illeti meg a vádlottat a másodfellebbezés kapcsán, illetve a Legfelsőbb Bíróság előtti eljárás kezdeményezésére. A *Pennsylvania v. Finley* ügyben¹⁴ (1987) pedig egészen odáig ment a Legfelsőbb Bíróság, hogy a kóros elmeállapotú terhelt számára sem kezelte alanyi jogként a kirendelt védőhöz való jogot az elítélést követő kegyelmi eljárás kezdeményezésére.

Összegezve az eddigieket: a hatodik alkotmány-kiegészítés alapján az államok kötelesek kirendelt védőt biztosítani a terhelt számára az elsőfokú eljárásban, a tizennegyedik alkotmány-kiegészítés pedig ezt a kötelezettséget kiterjeszti az elsőfokú ítélet ellen bejelentett fellebbezés benyújtására és a másodfokú eljárásra. Ezen túl azonban az államnak nincs alkotmányos kötelezettsége a terhelt számára a kirendelt védő biztosítására.

A kérdés csupán az marad: mikortól nyílik meg a terhelt védőhöz való joga? A szövetségi eljárási törvény alapján ez a jog a büntetőeljárás kezdetétől megilleti a terheltet.¹⁵ Az állami büntetőeljárásokban azonban nem egyértelmű a helyzet. A hatodik alkotmány-kiegészítés a „vádott” („*accused*”) és a „vádemelés” („*criminal prosecution*”) fogalmakkal operál,¹⁶ amelyből az következne, hogy csupán a bírósági elő-meghallgatását követően illeti meg a terheltet a védelemhez való jog, amely előtt azonban már sor kerülhetett az őrizetbe vételre, azaz a terhelt személyi szabadságának elvonására is.¹⁷ A híres *Miranda v. Arizona* ügyben¹⁸ (1966) a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a *rendőrségi kihallgatás* során, mielőtt a fogvatartásban lévő terhelt vallomást tenne, köteles megkapni a hatóságtól a figyelmeztetést arra nézve, hogy megilleti a hallgatás joga és a kihallgatása során kérheti védő kirendelését. A rendőrség tehát nem hallgathatja ki a védő nélküli terheltet csak akkor, ha a terhelt lemondott a védőhöz való jogáról.¹⁹

Kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények („*minor crimes*”) esetén pedig az *Argensinger v. Hamlin* ügyben²⁰ (1972) arra az álláspontra jutott a Legfelsőbb Bíróság, hogy csupán akkor illeti meg a terheltet a kirendelt védőhöz való jog, ha az ügyben szankcióként szabadságvesztés került kiszabásra, vagyis a bíróság csak akkor szabhat ki szabadságvesztés büntetés, ha a vádlott védői képviselte az eljárásban biztosított volt. Önmagában az adott

¹³ 417 U.S. 600 (1974).

¹⁴ 481 U.S. 551 (1987).

¹⁵ Federal Rule of Criminal Procedural 44(a).

¹⁶ ISRAEL – LAFAYE 2006, 354. p.

¹⁷ Az amerikai szövetségi büntetőeljárások menetének részletes szabályairól lásd: FANTOLY ZSANETT: *Az amerikai büntetőeljárás*. www.ecta.bibl.u-szeged.hu/69119/1/polay_064_046-061.pdf [Letöltés ideje: 2021. május 30.]

¹⁸ 383 U.S. 436 (1966) Részletesen lásd: STEPHEN SCHULLHOFFER: *Miranda v. Arizona: A Modest But Important Legacy*. In: Carol S. Steiker (ed.): *Criminal Procedure Stories*. Foundation Press. New York, 2006. 155–181. pp.

¹⁹ PAUL MARCUS – MELANIE D. WILSON: *Criminal Procedure*. Thomson/West. USA, 2011. XV. p.

²⁰ 407 U.S. 25 (1972).

bűncselekmény szabadságvesztéssel való fenyegetettsége még nem alapozza meg a védőhöz való jogot, erre mutatott rá a Legfelsőbb Bíróság a *Scott v. Illinois* (1979) ügyben; azaz nem sérül a hatodik alkotmánykiegészítésben foglalt jog, ha – bár lehetőség lenne rá –, de a terheltet végül nem szabadságvesztésre, csupán pénzbüntetésre ítéli a bíróság.²¹ A felfüggesztett szabadságvesztés kiszabásának problematikája – amely esetén fennáll az esélye a végrehajtás későbbi elrendelésének – és a védőhöz való jog kapcsolata az *Alabama v. Shelton* (2002) ügyben jelentkezett.²²

A terhelt *le is mondhat a védőhöz való jogáról*, ebben az esetben magát képviseli (*per se* eljárás).²³ A gyakorlatban az ügyek 8-10 %-ában fordul elő ez a megoldás.²⁴ A *Faretta v. California*²⁵ ügyben (1975) a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a hatodik alkotmánykiegészítés alapján a vádlott maga dönt arról, hogy védelmét személyesen látja-e el, és a bíróság nem kényszerítheti őt a kirendelt védő igénybevételére. A bíróság azonban köteles arról meggyőződni, hogy a terhelt a védőről való lemondást önkéntesen, befolyásmentesen és beszámítási képességének birtokában tette meg, illetve arról is, hogy a terhelt képes a védelem személyes ellátására. Alkalmanként a bíróság rendelkezik arról, hogy az önmaga védelmét ellátó terheltnek szükség esetén rendelkezésére álljon védői segítség. A készenlétben lévő ügyvédől a terhelt bármikor segítséget kérhet és az eljárás előre haladtával dönthet úgy is, hogy mégis állandó védői segítségre szorul, azaz kérheti a készenlétben lévő védő átminősítését kirendelt védővé. Általános szabály azonban, hogy a (kirendelt) védőről lemondott terhelt később a hatóságok előtt eredményesen nem hivatkozhat arra, hogy büntetőjogi felelősségének megállapítására azért került sor, mert sérült a védelemhez való joga.²⁶

2. A hatékony védelem ellátásának kérdései az USA esetjogában

A hatodik alkotmánykiegészítésben foglalt védelemhez való jog – figyelemmel az USA vonatkozó esetjogára – valójában a *hatékony* védelemhez való jogot jelenti.²⁷ A hatékonyság vizsgálatára sor kerülhet a meghatalmazott és a kirendelt védő vonatkozásában egyaránt.²⁸ Az alkotmányos alapokat vizsgálva érdemben először az *U.S. v. Cronin* ügyben (1984) merült fel a védelem hatékonyságának kérdése.²⁹ A büntetőügyekben tárgyalási gyakorlattal nem rendelkező védőnek mindössze 25 napot engedélyezett a bíróság a tárgyalásra való felkészülésre egy olyan ügyben, ahol majdnem ötévi nyomozást követően több ezer

²¹ 440 U.S. 367 (1979).

²² 535 U.S. 654 (2002).

²³ MARCUS – WILSON 2011, XXV. p.

²⁴ LEIPOLD 2017, 20. p.

²⁵ 422. U.S. 806 (1975).

²⁶ JULIAN A. COOK III. – ALAN A. COOK: *Inside Adjudicative Criminal Procedure – What Matters and Why*. Wolters Kluwer. New York, 2016. 56. p.

²⁷ COOK III. – COOK 2016, 55. p.; MARCUS – WILSON 2011, XXVI. p.

²⁸ STEPHEN A. SALTZBURG – DANIEL J. CAPRA – ANGELA J. DAVIS: *Basic Criminal Procedure*. Seventh Edition. West Academic Publishing. St. Paul, 2017. 475. p.

²⁹ 466 U.S. 648 (1984).

oldal ügyirat keletkezett. A vádlottat a bíróság 25 év szabadságvesztésre ítélte, és a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a védő nem követett el szakmai hibát a tárgyalás során, így a vádlottnak nem sérül a hatodik alkotmány-kiegészítésben biztosított joga.

A kialakított bírói gyakorlat alapján megállapítható, hogy az USA-ban három esetkör van, amikor sérül a védelem hatékonysága. A terhelt eredményesen hivatkozhat a hatékony védelem jogának sérülésére, ha a védő tevékenysége számára az eljárás során hátrányos eredménnyel járt (1); illetve, ha a védő és a terhelt között érdekellentét állt fenn (2). További esetkör a hatékony védelemhez való jog elvonásának, ha a hatóságok olyan mértékben korlátozták a védelem ellátása során a védő jogosítványait, hogy nem tudta eredményesen ellátni feladatait (3).³⁰

2. 1. Inkompetens védői feladatgyakorlás

Évente több ezer elítélt él kérelemmel ügyének felülvizsgálata iránt arra hivatkozva, hogy a védő szakmai inkompetenciája okozta a büntetőjogi felelősségének – egyébként téves – megállapítását. A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a védő személyes jelenléte, ugyanakkor passzív magatartása nem elégséges a *hatékony* védelem jogának biztosításához.³¹

A *hatékony*ság fogalmának értelmezése esetfüggő. A kiindulópont az, hogy a védőnek megfelelő szakmai kompetenciával kell rendelkeznie az ügy ellátáshoz és védői jogosítványait gyakorolnia is kell. Ugyanakkor a kirendelt védő vonatkozásában a terheltnek nincs választási joga arra hivatkozással sem, hogy az általa indítványozott védő minden bizonnyal eredményesebben látná el a feladatait.³² A *Strickland v. Washington* ügyben³³ (1984) a Legfelsőbb Bíróság felállított egy kettős tesztet annak megítélésére, hogy a vádlott elítélésére, büntetőjogi felelősségének megállapítására valóban a hatékony védelem elmaradása miatt került-e sor. Eszerint a vádlott akkor hivatkozhat eredményesen a hatékony védelemhez való jogának sérelmére és erre hivatkozással akkor indítványozhat új eljárást („*Strickland*-kérelem”), ha két feltétel együttes fennállását igazolja. Egyrészt azt kell bizonyítania, hogy a védő a hatodik alkotmány-kiegészítésben szereplő védői minőséggel összeegyeztethetetlen módon vétett az uralkodó szakmai szabályok ellen; akár tevőlegesen, akár mulasztásával súlyos szakmai hibát követett el, gyakorlatilag nem funkcionált védőként.³⁴ Másrészt azt kell az elítéltnak valószínűsítene, hogy a védő megfelelő tevékenysége teljesen más ítéletet eredményezett volna, azaz nem került volna sor a büntetőjogi felelősség megállapítására vagy lényegesen enyhébb szankció került volna kiszabásra.³⁵

A Legfelsőbb Bíróság a *United States v. Cronin* ügyben³⁶ (1984) arra az álláspontra helyezkedett, hogy esetenként kell azt megvizsgálni, vajon az adott ügyben hogyan, milyen módon eredményezte a védő szakmai tudásának hiánya, a védő tapasztalatlansága,

³⁰ LEIPOLD 2017, 23. p.

³¹ LEIPOLD 2017, 23. p.

³² MARCUS – WILSON 2011, XXVI. p.

³³ 466 U.S. 668 (1984).

³⁴ SALTZBURG – CAPRA – DAVIS 2017, 476. p.

³⁵ ISRAEL – LAFAYE 2006, 402. p.; MARCUS – WILSON 2011, XXVI. p.

³⁶ 486 U.S. 648 (1984).

vagy hanyagsága a vádlott számára kedvezőtlen ügydöntő határozatot. A *Lafter v. Cooper* ügyben³⁷ (2012) például a védő által adott téves jogi tanács, tehát a védő jogi tévedése eredményezte a hatékony védelem jogának sérülését. A védő mulasztása irányulhat továbbá határidő figyelmen kívül hagyására (például bizonyítási indítvány vagy fellebbezési határidő elmulasztása), illetve érdemi tények közlésének elmulasztására (például nem tájékoztatja az ügyfelét arról, hogy az ügyesszég vádalku lehetőségét helyezte kilátásba). Ugyancsak a védő jogi tudásának hiánya jelentkezett felülvizsgálati alapként a *Cave v. Singletary* ügyben³⁸ (1992), ahol a Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a védői inkompetenciára volt visszavezethető a lefolytatott büntetőeljárás eredményeként kiszabott (halál)büntetés, azaz a *Strickland*-teszt lefolytatása a hatodik alkotmány-kiegészítésben foglalt jog sérelmének megállapítását eredményezte.

A *Strickland*-precedensből következő másik feltétele annak, hogy a terhelt eredményesen alapozhassa meg jogorvoslati kérelmét a hatékony védelem hiánya miatt az, hogy bizonyítani tudja annak észszerű valószínűségét, hogy a védő megfelelő eljárása esetén nem került volna sor a vádlott számára kedvezőtlen ügydöntő határozatra.³⁹ Ha a védői hibás feladatellátás a vádlott bűnösségének megállapítását eredményezte, a terheltnek azt kell bizonyítania, hogy a megfelelő védői feladatgyakorlás a felmentésre vagy bűnösségének enyhébb bűncselekményben történő megállapítására vezetett volna. Ilyenkor a bíróság megvizsgálja a büntetőjogi felelősség megállapításához vezető bizonyítékok láncolatát abból a szempontból, hogy melyik lett volna támadható vagy kizárható eredményes védői közreműködés által. Ha a védői kompetencia-hiány a kiszabott büntetést érinti, a bíróság az előzőekhez hasonlóan jár el: azt igyekszik meghatározni, milyen védői magatartás vezetett volna enyhébb szankció kiszabásához. A *Roe v. Flores Ortega* ügyben⁴⁰ (2000) a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy ha a fellebbezésre nyitva álló határidő elmulasztása a védő hanyagságára vezethető vissza, ez az eset egyértelműen a hatodik alkotmány-kiegészítésben foglalt védelem elvének sérelmét jelenti.

Az Amerikai Egyesült Államokban a büntetőügyek többsége (a szövetségi szintű büntetőeljárásoknak évente mintegy 97 %-a, az állami szintű büntetőeljárásoknak pedig évente mintegy 94 %-a) az ún. *plea bargain* eljárás (vádalku) során létrejött megállapodással zárul.⁴¹ A nem megfelelői védői feladatgyakorlás a vádalku kialakítása során is előfordulhat. A *Hill v. Lockhart* ügyben⁴² (1985) a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy – ahogyan a büntetőeljárás tárgyalási szakaszában –, úgy a vádalku-tárgyalások folyamata közben is megilleti a terheltet a hatékony védelemhez való jog. Az, hogy a vádalku kialakítása során, az előzetes eljárási cselekmények közben a védő esetleg nem a szakmája írott vagy íratlan szabályai alapján járt el, ugyancsak vizsgálható a *Strickland*-teszt kettős követelmény-rendszerével.

³⁷ 132 S. Ct. 1376 (2012).

³⁸ 971 F2d 1513 (11th Cir. 1992).

³⁹ SALTZBURG – CAPRA – DAVIS 2017, 476. p.

⁴⁰ 528 U.S. 470 (2000).

⁴¹ Lásd a National Association of Criminal defence Lawyers jelentését: <https://innocenceproject.org/guilty-pleas-on-the-rise-criminal-trials-on-the-decline/> [Letöltés ideje: 2021. május 30.]. Ugyanezt az arányt idézi Klein is: KLEIN 2012.

⁴² 477 U.S. 52 (1985).

2. 2. Érdekellentét

A hatékony védelemhez való jog megsértésnek másik esete, ha érdekösszeütközés áll fenn a védő és a terhelt között. Az érdekellentét a gyakorlatban leginkább abban nyilvánul meg, ha a védő ugyanabban az ügyben egyidejűleg több terhelt védelmét látja el, amelyek közül egyikük bűnösnek vallja magát, míg a másik ártatlannak, és egymásra nézve terhelő vallomást tesznek. Olyan is előfordulhat, hogy az ügyészség az egyik terhelt vonatkozásában felajánlott kedvező tartalmú vádalku feltételévé teszi a másik terhelten történő terhelő vallomás megtételét. Az *egykezes védelem* ennek ellenére megengedett az USA-ban⁴³, ám a bíróságnak kioktatási kötelezettsége van a terheltek vonatkozásában arra, hogy milyen kockázatot vállalnak a közös védővel, illetve arra is, hogy az önálló védőhöz való joguk az eljárás folyamán végig fennáll. Az 1978-as *Holloway v. Arkansas* ügyben⁴⁴ (1978) a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a bíróságnak kötelessége esetenként megvizsgálni annak lehetőségét, hogy az érdekellentét veszélyezteti-e a terheltek hatékony védelemhez való jogát. Fő szabály szerint tehát az egykezes védelem vonatkozásában a döntés terhe a terhelteken van, de a bíróság köteles lefolytatni a szükséges vizsgálatot, ha feltételezhető a terheltek közötti érdekellentét, ami kizárja a közös védő igénybevételeének lehetőségét. Tíz évvel a *Holloway*-precedens után a *Wheat v. United States* ügyben⁴⁵ (1988) a Legfelsőbb Bíróság ismét arra az álláspontra helyezkedett az ügyben, hogy a bíróságoknak kötelessége figyelemmel lenni az eljárás során a terheltek között esetlegesen később felmerülő érdekösszeütközés veszélyére, és ki kell azt küszöbölni. Ezzel nem sérül a terhelt hatékony védelemhez való joga, viszont elejét lehet venni annak, hogy a terhelt később érdekösszeütközésre hivatkozással támadja a bíróság döntését.

Az általános gyakorlat szerint a terheltenek a tárgyalás előtt kell jeleznie a bíróság felé, ha a védője vonatkozásában érdekösszeütközést észlel. A *Mickens v. Taylor* ügyben⁴⁶ (2002) végül a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a terhelt az elítélését követően – tehát utólag – akkor kérhet új eljárást a védő tekintetében fennálló érdekösszeütközésre hivatkozással, ha az egyértelműen befolyásolta a védőt a szakmai feladatai ellátásában.

2. 3. Jogellenes hatósági beavatkozás a védelem jogának gyakorlásába

A harmadik esetkör, amikor sérülhet a hatékony védelem joga, ha az ügyészség vagy a bíróság túllépi a hatáskörét és olyan ráhatást gyakorol a védőre, amely akadályozza őt a szakszerű eljárásában. Ténylegesen arról van szó, hogy a védőt – eljárási szabálysértés keretében – korlátozza az eljáró hatóság a jogainak gyakorlásában. Ilyen eset például, ha a terhelt kérése ellenére nem biztosítják számára a védőt vagy tudatosan olyan időpontban kerül sor a védő kirendelésére, amikor már érdemi eljárási cselekményen nem tud részt venni. A *Brooks v. Tenesse* ügyben⁴⁷ (1972) megállapítást nyert, hogy a terhelt – védője tanácsára – maga dönthet arról, hogy saját ügyében kíván-e (tanú)vallomást tenni, illetve

---

⁴³ Federal Rule 44 (c); MARCUS – WILSON 2011, XXV. p.

⁴⁴ 435 U.S. 475 (1978).

⁴⁵ 486 U.S. 153 (1988).

⁴⁶ 535 U.S. 132 (2002).

⁴⁷ 406 U.S. 605 (1972).

mikor. (*Tennessee* állam azon törvénye, amely alapján, ha a vádlott vallomást kíván tenni, azt a védelem tanúi közül elsőként teheti csak meg, sérti a hatodik alkotmány-kiegészítésben foglalt védelemhez való jogot.) Szintén a hatodik alkotmánykiegészítés megsértéseként értékelte a Legfelsőbb Bíróság a *Herring v. New York* ügyben⁴⁸ (1975) azt az esetet, amikor a bíróság nem engedte a védőnek a záró védőbeszédét megtartani. A *Geders v. U.S.* ügyben⁴⁹ (1976) pedig arra az álláspontra helyezkedett a Legfelsőbb Bíróság, hogy a perbíróság nem korlátozhatja a terhelt és a védő konzultációs jogát akkor sem, ha túlzott „védői ráhatás”-tól tart.⁵⁰ A védővel való konzultáció egyebekben – az eljárás rendjének zavarása nélkül – a tárgyaláson és a tárgyalási szünetben (kb. 15 perc időtartamban) megengedett, de a vallomástétel alatt, illetve 15 percet meghaladó tárgyalási időközökben már nem.⁵¹

II. Összegzés

Jelenleg az Amerikai Egyesült Államok területén folyó akár szövetségi, akár állami büntetőeljárások elképzelhetetlenek hatékony ügyvédi közreműködés nélkül. A védők aktív résztvevői az akkuzatórius büntetőpereknek és a vádalku kereteit kialakító egyeztetéseknek egyaránt. S bár hazánkban a büntetőeljárásokban történő védői részvétel korántsem tekinthető még mindig általánosnak, az USA-ban jelenleg inkább az irányba igyekeznek előrelépést felmutatni, hogy a sértettek megfelelő jogi képviselője is általánosan biztosított legyen a büntetőeljárásokban.

A hatékony védelemhez való jog az USA-ban alapvetően két módon sérülhet. Egyrészt, ha az állam nem biztosítja a terhelt számára a büntetőeljárás során a védőt, holott ez a vonatkozó jogforrások alapján kötelezettsége lenne. Másrészt, ha a védő feladatának ellátása közben nem fejt ki kellő gondosságot, azaz – például túlzott leterheltség okán – elmulasztja a kellő segítséget megadni a védencének; illetve nem tesz meg minden tőle elvárhatót az ügyfele érdekében, és ezzel hozza hátrányos helyzetbe a védencét a büntetőeljárásban.⁵² Ahogyan ezt az USA Legfelsőbb Bírósága megfogalmazta: „A hatodik alkotmány-kiegészítésben foglalt védőhöz való jog szükséges az alapvető emberi jogok, az élet és a szabadság biztosításához.”⁵³

⁴⁸ 422 U.S. 853 (1975).

⁴⁹ 425 U.S. 80 (1976).

⁵⁰ 488 U.S. 272 (1989).

⁵¹ MARCUS – WILSON 2011, XXVI. p.

⁵² A túlzott esetszám megfosztja a rászorulókat a védők hatékony segítségétől. Mivel a kirendelt védő óradíja alacsony és a költségeire elszámolható összeg is limitált, az ügyvéd kénytelen „túlvállalni magát.” In: KLEIN 2012.

⁵³ *Gideon v. Wainwright*, 372 U.S. 335, 344 (1962).